

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research= PAR) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ คือ เพื่อวิเคราะห์ระบบเดิมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และเพื่อศึกษาผลการทดลองและประเมินผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตการวิจัย ได้แก่พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ พื้นที่ตำบลเกาะลอย ตำบลโคกจันทอน ตำบลบางนาง ตำบลบางหัก และตำบลหน้าพระคู่ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม 2549 ถึง ตุลาคม 2551 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี 5 ตำบล ที่เป็นสมาชิกชมรม ผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก จำนวน 88 คน 2) ประธานชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก จำนวน 1 คน 3) คณะกรรมการชมรมผู้เลี้ยงกุ้ง จำนวน 9 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน 5) นักวิชาการ จำนวน 5 คน 6) เครือข่าย จำนวน 3 คน และ 7) เจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 114 คน ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง สำหรับสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก ในการศึกษาผลการทดลองและประเมินผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากสมาชิกที่ร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษาตามรูปแบบ จำนวน 21 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบสอบถามความพึงพอใจ

ขั้นตอนในการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะก่อนดำเนินการวิจัย (Pre - research phase) ระยะดำเนินการวิจัย (Research phase) และระยะหลังดำเนินการวิจัย (Post - research phase)

ระยะที่ 1 ระยะก่อนดำเนินการวิจัย (Pre - research phase) เป็นระยะเตรียมการที่ผู้วิจัย ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อวิเคราะห์ระบบเดิมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ของอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ. 2548 เกี่ยวกับบริบทชุมชน สภาพปัญหา ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ความเป็นมาของชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก

อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก และการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจชุมชน การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจวิธีการดำเนินงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research phase) เป็นระยะของการสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ระบบเดิม ประกอบกับแนวคิด ทฤษฎีวงจรบริหารงานคุณภาพ PDCA มาใช้ในการพัฒนารูปแบบ

ระยะที่ 3 ระยะหลังดำเนินการวิจัย (Post- research phase) ผู้วิจัยทำการศึกษาผลการทดลองและประเมินผลการทดลองรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความพึงพอใจ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ การระดมสมาชิกเพิ่ม การเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน และการแสดงผลงานต่อสาธารณชน โดยใช้การสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม กับสมาชิกกลุ่มชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ฝ่ายคือ 1) เกษตรกรและผู้นำชุมชน 2) นักวิชาการและเครือข่าย และ 3) ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระบบเดิม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี พบว่า ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ. 2548 ในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงกุ้ง และตามความต้องการอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานเครือข่ายต่าง ๆ ส่วนการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ต้องพัฒนาของการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก พบว่า จุดเด่นคือ ผู้นำกลุ่มมีภาวะผู้นำ สมาชิกในกลุ่มเข้มแข็งขึ้น มีชื่อเสียง จนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านการศึกษาเลี้ยงกุ้ง เพื่อการศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร และหน่วยงานต่าง ๆ สามารถลดต้นทุนการผลิต และติดต่อซื้อขายกับผู้ส่งออกโดยตรง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ส่วนจุดด้อย คือ ผู้นำนักผลิตไม่ได้ตามที่บริษัทรับซื้อกำหนด ในการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาแต่ละบ่อจะมีขนาดไม่เท่ากัน ซึ่งบางขนาดไม่ตรงกับการรับซื้อ ทำให้จำหน่ายได้ราคาต่ำ ในส่วนที่ได้ขนาดก็มีผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ และยังขาดการวางแผน การผลิตเพื่อการส่งออกระยะยาว และมีจุดที่ต้องพัฒนา คือ ต้องมีระบบบริหารจัดการที่ครบวงจร มีการวางแผน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จัดทำสรุปผล รายงานผลอย่างเป็นระบบ บันทึกปัญหาในการบริหารจัดการและการดำเนินงาน รวมทั้งประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อการ

วางแผนในอนาคต และลดภาวะความเสี่ยงในการประกอบอาชีพให้น้อยลง

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น คือพานทองโมเดล (PANTONG Model) เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยศึกษาหลักการ ทฤษฎีวงจรบริหารงานคุณภาพ PDCA แนวปฏิบัติทางด้านการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งได้ปรับประยุกต์ให้เข้ากับสภาพปัญหา ความต้องการ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

P : Planning คือ การร่วมมือกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยกำหนดเป้าหมาย และการจัดกิจกรรม

A : Action คือ การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

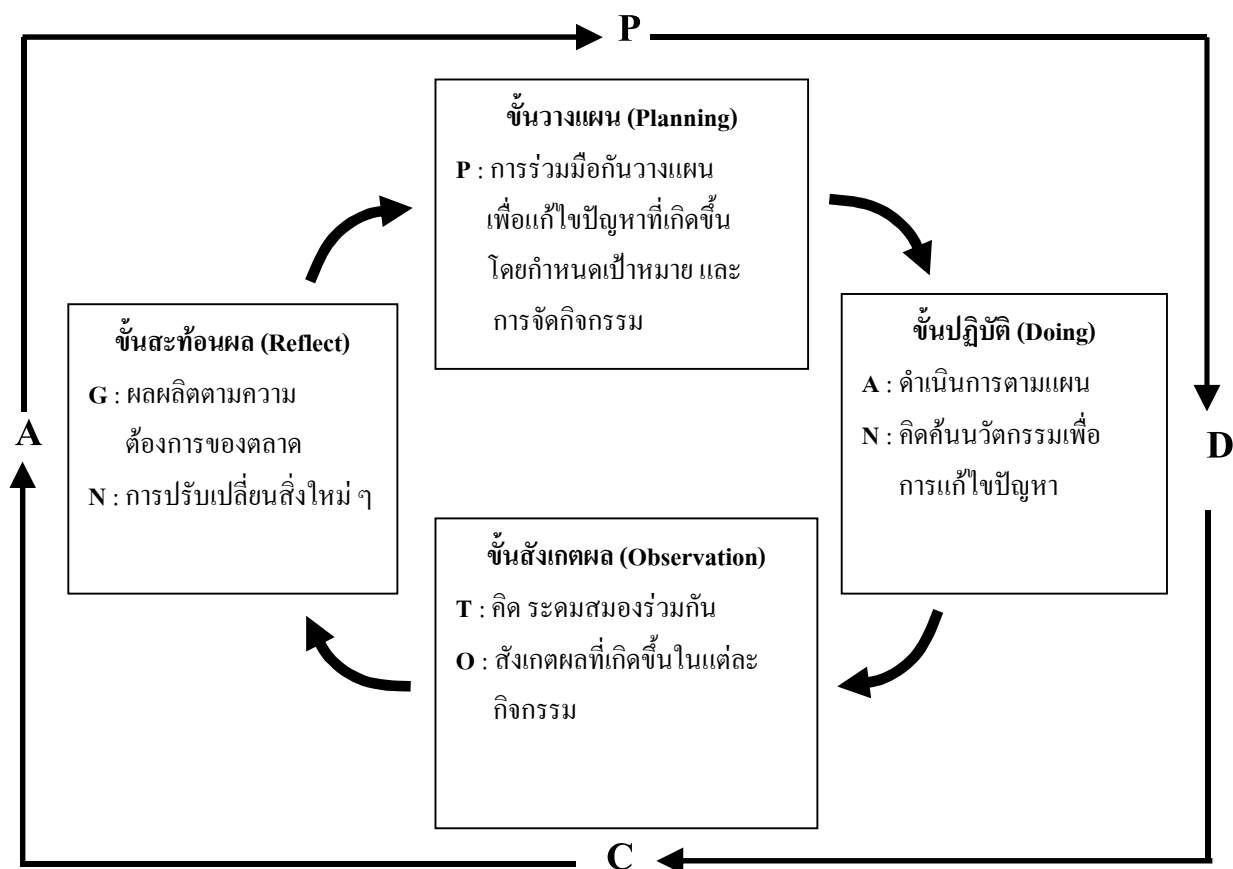
N : Innovation คือ การคิดค้นนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา

T : Thinking คือ การคิด การระดมสมองร่วมกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา

O : Observation คือ การสังเกตผลที่เกิดขึ้นในแต่ละกิจกรรม รวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการบันทึกผล

N : Newness คือ การปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

G : Goods คือ การวางแผนกำหนดผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดส่งออก ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบ PHANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นสังเกตผล และขั้นสะท้อนผล โดยมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวงจรคุณภาพเต็มมิ่ง หรือ PDCA คือ P : การวางแผน (Planning) D : การลงมือปฏิบัติตามแผน (Doing) C : การตรวจสอบ (Checking) และ A : การปรับปรุง (Action) มีรายละเอียดของ PANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 4 ขั้นตอน ตามภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 รูปแบบ PANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 4 ขั้นตอน

ในการดำเนินงานตามรูปแบบ PANTONG Model มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น เพิ่มคุณภาพของกระบวนการและผลผลิต เป็นการทำงานควบคู่ไปกับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขไปพร้อมกัน เพื่อที่จะสะท้อนผล ตรวจสอบการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสม ในการวางแผนการปฏิบัติงานครั้งต่อไป คือ วิธีการ เทคนิค โครงการใหม่ ๆ ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด

3. การทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ตามตัวแปรที่ศึกษา คือ ความพึงพอใจ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ การระดมสมาชิกเพิ่ม การเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน การแสดงผลงานต่อสาธารณชน โดยมีข้อค้นพบในแต่ละตัวแปร ดังนี้

3.1 ความพึงพอใจ

เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษาตามรูปแบบ PANTONG Model มีความพึงพอใจในภาพรวมระดับมาก ($\bar{X}=3.58$ S.D.= 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีความพึงพอใจด้านวิทยากร เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.71$ S.D.= 0.31) รองลงมาคือ ด้านบริการ ($\bar{X}=3.64$ S.D.= 0.62) และด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.38$ S.D.= 0.23) ตามลำดับ ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าอยู่ระหว่าง 0.11 – 0.72 แสดงว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีความพึงพอใจใกล้เคียงกัน

3.2 การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

ผลการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งเปลี่ยนแนวคิดจากการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืชบริเวณบ่อเลี้ยงกุ้ง มาเป็นการปลูกพืชผักสวนครัว บริเวณบ่อเลี้ยงกุ้ง การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ น้ำจุลินทรีย์ เพื่อบำบัดน้ำเสีย และใช้ในบ่อเลี้ยงกุ้ง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของคันบ่อ มีการจัดระบบการใช้จ่าย โดยคำนึงถึงรายรับและรายจ่าย การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของตนเอง กินอยู่อย่างประหยัด รู้จักวางแผนชีวิต ยึดหลักการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย พอเพียง อยู่อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีการแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อนบ้าน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.3 การระดมสมาชิกเพิ่ม

ผลการระดมสมาชิกเพิ่ม พบว่า สมาชิกมีความรู้ มีแนวทางในการพัฒนาอาชีพ จนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเข้มแข็ง กลุ่มพัฒนาอาชีพมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของชุมชน ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งเห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่ม และมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อรับสมัครโดยการแจ้งผู้นำชุมชนและผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก เข้าร่วมประชุม นำเสนอผลการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้ชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น

3.4 การเชื่อมโยงเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน

ผลการเชื่อมโยงเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน หรือการขยายตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง เพื่อการส่งออก โดยการติดต่อประสานงานกับบริษัท ไทยสฟริงฟิช จำกัด บริษัทยูเนี่ยนโพรเซน โปรดักส์ จำกัด (พรานทะเล) ตกลงราคาซื้อขายกุ้งและปลาเพื่อการส่งออก เงื่อนไขเพื่อการส่งออก ทำให้ผลผลิตของกลุ่มมีตลาดเพื่อการส่งออก คือตลาดทางยุโรป มีความต้องการมาก และให้ราคาดี อีกทั้งนักวิชาการด้านการเกษตรยังให้ความรู้เรื่องการแปรรูปอาหาร เพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการประกอบอาชีพด้วย ทำให้เกษตรกรมีช่องทางในการส่งออก และ

มีอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากผลผลิตของกลุ่ม ได้รับการรับรองมาตรฐานว่าไม่มีสารเคมีตกค้าง ซึ่งตรงกับเงื่อนไขของบริษัทส่งออก ทำให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการมาก แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงคือ เกษตรกรต้องผลิตปลา ให้ได้ตามคุณภาพ จำนวน ตามช่วงเวลาที่บริษัทส่งออกต้องการ ซึ่งปัญหานี้ เกษตรกรต้องนำมาวางแผนร่วมกัน ในการเลือกควบคุมคุณภาพ ช่วงเวลาในการเลี้ยง และปริมาณปลา ในแต่ละบ่อให้เหมาะสม เพื่อมีผลผลิตส่งออกได้ตลอดช่วงเวลา

3.5 การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน

ผลจากการดำเนินการของกลุ่มและเปรียบเทียบกับกลุ่มพัฒนาอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่มีการรวมกลุ่ม พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีความยั่งยืนและมีพัฒนาการจากการประกอบอาชีพที่ดีขึ้น ตามลำดับ มีกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาอาชีพ และผลจากการนำรูปแบบ PANTONG Model ไปใช้ เพื่อเป็นการยืนยันว่า รูปแบบ PANTONG Model ที่นำมาใช้ ทำให้กลุ่มพัฒนาอาชีพ ประสบความสำเร็จและเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน

3.6 การแสดงผลงานต่อสาธารณชน

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาศึกษาดูงานกิจกรรม และผลผลิตของกลุ่ม ประธานกลุ่มคือ นายพรชัย บัวประดิษฐ์ได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เป็นการแสดงผลงานต่อสาธารณชน รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลผลิตของกลุ่มที่มีคุณภาพ การบริหารจัดการของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ด้วยความร่วมมือของบุคคล หน่วยงาน เครือข่ายต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

จากสรุปผลการวิจัย มีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ จากการวิจัย และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระบบเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ. 2548 พบว่า กลุ่มพัฒนาอาชีพเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีจุดเด่น 3 ประการ คือ ผู้นำของกลุ่มมีภาวะความเป็นผู้นำ เสียสละ และมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ สมาชิกเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของกลุ่มเป็นอย่างดี และมีการสนับสนุนจากเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินงาน แต่กลุ่มยังขาดระบบบริหารจัดการ ทั้งในด้านการวางแผนการผลิต ไม่มีการบันทึกปัญหา และสรุปข้อมูลการดำเนินงาน สำหรับการวางแผนการดำเนินงานในครั้งต่อ ๆ ไป ซึ่งหากได้พัฒนาในส่วนที่ขาดนี้แล้วกลุ่มพัฒนาอาชีพเกษตรกร

ผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก จะเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากจุดเด่นทั้ง 3 ประการนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มพัฒนาอาชีพเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก สามารถดำรงอยู่ได้ สอดคล้องกับ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543: 80-87) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน สมาชิกของชุมชนหรือกลุ่ม ต้องมีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพนั้น ๆ สมาชิกต้องกำหนดผู้นำของกลุ่มซึ่งเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงและมีภาวะผู้นำ รวมทั้งภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ต้องให้ความร่วมมือ พัฒนา การประกอบอาชีพในชุมชนจึงจะประสบความสำเร็จและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิ่นทม สุทธิ (2543: บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพพบว่าความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริตของผู้นำ เป็นปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อกลุ่มอาชีพ และสถาบัน การศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร (2546: 25) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ภาคประชาชนมีระบบการเรียนรู้พัฒนาอาชีพที่ใช้ชีวิตเป็นตัวตั้ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของภาคประชาชน คือ ต้องการหลุดพ้นจากความยากจน มีการจัดการความรู้ของตนเองอย่างเป็นระบบ มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่สำคัญ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2546: 42-43) ได้ดำเนินการศึกษากระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสุกร บ้านชัยภูมิ และบ้านชัยนิเวศ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จตัวแปรหนึ่งก็คือมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง ระยะเวลาเพื่อส่วนรวมสามารถนำความรู้มาถ่ายทอดแก่สมาชิกได้ และสอดคล้องกับ ฉล่องศรี พลโยธา (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ตามอริยาสัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ผลการวิจัยพบว่าการจัดทำสรุป ประเมินผลการดำเนินงาน ทบทวนบทเรียน รวมทั้งจัดบันทึกรวบรวมความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบรายงานผลต่อสมาชิกและปรับปรุงพัฒนางานต่อไป

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ระบบเดิมที่ต้องพัฒนา คือ ต้องพัฒนาระบบบริหารจัดการให้ครบวงจร การวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จัดทำสรุปผล รายงานผล บันทึกปัญหา รวมทั้งประเมินผลในการบริหารจัดการและการดำเนินงาน เพื่อวางแผนในอนาคต ลดภาวะความเสี่ยงในการประกอบอาชีพของเกษตรกร มาพัฒนารูปแบบโดยใช้ทฤษฎีการบริหารงานคุณภาพ PDCA จนได้รูปแบบ PANTONG Model ที่เหมาะกับการดำเนินงานของกลุ่มพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นการเสริมจุดที่ต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักการแนวคิดวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือ

วงจร PDCA ซึ่งเป็นวงจรบริหารงานคุณภาพที่ครบวงจร และสอดคล้องกับ วิชา สังสาร (2547: 25-27) ที่กล่าวถึง จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ว่าเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพ และเป็นวงจรการบริหารงานคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และมีการวางแผนที่มีวนได้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan-P) ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D) ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติการ (Check-C) ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action-A)

3. การทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ PANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ได้นำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ทุกขั้นตอนของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพนับตั้งแต่การคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ ประเมินผล และสะท้อนผล โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ผู้นำชุมชน นักวิชาการ เครือข่าย เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ และผู้วิจัย มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทำให้เกิดผลดีกับกลุ่มพัฒนาอาชีพ สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและปัญหาความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรง เป็นผู้กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง และประธานชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก ยังเป็นตัวจักรสำคัญในการ คิด ตัดสินใจ และประสานงาน เพื่อจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพต่าง ๆ การมีส่วนร่วมเช่นนี้เป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาริสา โกเศษะโยธิน (2544) ที่ทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพด้วยวิธีเกษตรธรรมชาติ และการจัดการด้านธุรกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้าน โครงการทับทิมสยาม 02 ที่ได้ข้อค้นพบว่าแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนทุกขั้นตอนนี้ รวมถึงความสอดคล้องของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต่อเนื่องในการแก้ปัญหาโดยสมาชิกในชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของกมล สุดประเสริฐ (2540: 9) ที่กล่าวถึงผลดีที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า จะทำให้เกิดแนวคิดใหม่ของการพัฒนา เป็นการพัฒนาในลักษณะให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานในลักษณะจากล่างขึ้นบน (Bottom – up approach) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะหาวิธีแก้ปัญหของตน เมื่อถึงคราวที่ตนจะต้องตัดสินใจว่าจะทำอย่างไร

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จนได้รูปแบบ PANTONG Model มาใช้กับกลุ่มพัฒนาอาชีพเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก ได้ผลการประเมินความพึงพอใจในระดับมาก เป็นเพราะรูปแบบ PANTONG Model ช่วยให้นักกลุ่มได้มีกระบวนการที่จะแก้ไขจุดด้อย และเสริมจุดที่ต้องพัฒนาของกลุ่มได้อย่างเป็นระบบ เมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็ง สมาชิกมีจำนวนเพิ่มขึ้น ผลิตผลผลิตได้ตามความต้องการ

ของตลาด สามารถการเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน ผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน สมาชิกชมรม นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความมั่นคงและมีความยั่งยืนลดภาวะ ความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับหน่วยศึกษานิเทศก์ (2546: 54) ศึกษากระบวนการจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพกรณีศึกษา : กลุ่มสุราแซ่บ้านใหญ่ภูทอง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการ ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกิดความสำเร็จ คือ สมาชิกในกลุ่มต้องมีการเรียนรู้จากฝึกปฏิบัติ มีการวางแผนร่วมกัน ประกอบอาชีพตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้สอดคล้องกับ วิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่ และต้องนำผลงานแสดงต่อสาธารณชน และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของสถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร (2547 : 64-78, 80, 114-127) ที่ ทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาพัฒนาอาชีพ สังคม ชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ที่บ้านบึงน้อย หมู่ 9 ตำบลกระเจง อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การดำเนินการพัฒนาอาชีพ สามารถประสบความสำเร็จได้ โดยระบบการ เชื่อมโยงสู่การแข่งขัน เชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนระหว่างกลุ่มอาชีพภายในหมู่บ้าน และภายนอก กลุ่ม ได้วางแผนในการพัฒนาอาชีพ โดยการศึกษาข้อมูลด้านการตลาดด้านพัฒนารูปแบบผลผลิต ให้ตรงกับความต้องการของตลาด มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษาทักษะด้านการผลิต และการศึกษาดูงานจากแหล่งที่ประสบผลสำเร็จในด้านต่าง ๆ

รูปแบบ PANTONG Model สามารถนำไปใช้ได้จริง ส่งผลให้กลุ่มมีความยั่งยืน สามารถ จัดกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีการนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานครั้ง ต่อไปอย่างเป็นระบบ ผู้นำ สมาชิก และเครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนา สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และวงจรบริหารงานคุณภาพ PDCA

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงการบริหาร

1. จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบ PANTONG Model มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยนำหลักการการบริหารงานคุณภาพ คือ แนวคิดวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงจร PDCA มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ตามกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพ ดังนั้น การบริหารจัดการทุกรูปแบบ ควรมีการบริหารงานโดยใช้วงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงจร PDCA และควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ และประชาชน ในเรื่องการบริหารงานคุณภาพ

2. เงินทุนหมุนเวียนและการออมทรัพย์ของเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพแล้ว เกษตรกรสามารถจัดการกับรายรับ รายจ่ายของตนเองได้อย่างเหมาะสม จึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักการออมทรัพย์ในรูปแบบของการรวมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางการเงินให้กับเกษตรกร มีเงินทุนสำหรับหมุนเวียน และขยายกิจการให้กลุ่มมีความพัฒนาก้าวหน้าต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบ PANTONG Model ไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่ารูปแบบ PANTONG Model ทำให้เกษตรกรและผู้นำชุมชนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เกิดกระบวนการแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างเป็นระบบ เกิดความสามัคคีและมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ดังนั้นในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาในชุมชน ในด้านอื่น ๆ ควรนำวิธีการ PANTONG Model มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชน

2. การนำรูปแบบ PANTONG Model ไปใช้ ต้องมีการทำงานร่วมกันของเกษตรกร ผู้นำชุมชน เครือข่าย นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ เพื่อประโยชน์ในการต่อรองและเพิ่มผลผลิต นอกจากนี้การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน ต้องมีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ผู้นำกลุ่มต้องมีภาวะผู้นำ มีการวิเคราะห์สถานการณ์และมีวิสัยทัศน์ เพื่อผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด จึงจะทำให้ผลของการนำ PANTONG Model ไปใช้มีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำรูปแบบ PANTONG Model ไปใช้กับกลุ่มพัฒนาอาชีพอื่น และศึกษาผลลการนำไปใช้